

Rozdział I. Ustawowy ustrój majątkowy

A. Komentarz tezowy

Ustawa z 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy

(t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2082 ze zm.)
(wyciąg)
(...)

Dział III. Mażeńskie ustroje majątkowe

Rozdział I. Ustawowy ustrój majątkowy

Art. 31. [Pojęcie]

§ 1. Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

§ 2. Do majątku wspólnego należą w szczególności:

- 1) pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków,
- 2) dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków,
- 3) środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków,
- 4) kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2015 r. poz. 121, z późn. zm.).

1. Ogólna charakterystyka wspólności ustawowej

1. Pojęcie „przedmioty majątkowe” jest tożsame z terminem „mienie”, określonym w art. 44 KC. Do majątku wspólnego przynależą tylko aktywa.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.1.*

2. Ustawowa wspólność majątkowa oznacza jeden z wielu reżimów prawnych – preferowany przez ustawę – któremu małżonkowie poddają pod ocenę swe stosunki majątkowe.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.*

3. Wspólność istnieje niezależnie od zgromadzonego majątku.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 2.*

4. Wspólność majątkowa ma charakter wspólności łącznej, którą charakteryzują art. 35 i 42 KRO.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.*

5. O zaliczeniu danego przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego decyduje moment faktycznego (definitywnego) jego nabycia.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.*

6. Z punktu widzenia przynależności prawa do majątku wspólnego bez znaczenia jest, czy jego nabycia dokonali małżonkowie wspólnie, czy też tylko jeden z nich. Nie jest istotna także podstawa (sposób) nabycia danego przedmiotu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1.*

7. Obowiązuje domniemanie, że przedmioty majątkowe nabyte w trakcie wspólności małżeńskiej przez jednego z małżonków zostały nabyte z majątku wspólnego na rzecz wspólności majątkowej. Z przyjętego domniemania wynika, że każdorazowo małżonek, który twierdzi, że dany przedmiot majątkowy przynależy do majątku osobistego, musi to udowodnić, przykładowo, że: nabycie nastąpiło ze środków finansowych stanowiących majątek osobisty, do których ma zastosowanie zasada surogacji. Samo oświadczenie małżonka nie jest wystarczające.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.3.*

8. Zasadą jest, że ustalenie składu majątku wspólnego następuje w sprawie o podział majątku wspólnego, co nie wyłącza w trakcie istnienia wspólności majątkowej powództwa na podstawie art. 189 KPC o ustalenie przynależności danego przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego lub osobistego.

9. Każdy z małżonków jest dysponentem dwóch mas majątkowych: majątku wspólnego i osobistego. Każda z tych mas podlega odrębnej regulacji prawnej (niejednolitość majątku).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 3.*

10. O przynależności przedmiotów majątkowych do danej masy majątkowej nie rozstrzygają na zasadach wyłączności reguły Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Istnieje także tzw. wspólność przymusowa, niezależna od zasad przewidzianych w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym; przykładowo: art. 680¹ KC, art. 15 ust. 1 ustawy z 26.10.1995 r. o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego¹.

→ *Patrz: Rozdz. IV, Część B, 1.*

11. Zasada, zgodnie z którą wspólność majątkowa powstaje z chwilą zawarcia małżeństwa, nie jest bezwzględna. Wspólność może nie powstać w ogóle albo po powstaniu w trakcie małżeństwa może ustać z woli samych małżonków bądź wbrew nim (rozdzielność przymusowa).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 1; Rozdz. III, Część B, 3.*

2. Poszczególne składniki majątku wspólnego

1. O przynależności wynagrodzenia do majątku wspólnego nie decyduje podstawa prawna świadczenia pracy oraz rodzaj stosunku pracy.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.1.*

2. Wynagrodzenie obejmuje wszelkie świadczenia zasadnicze i dodatkowe.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.1.*

3. Na równi z wynagrodzeniem traktuje się: odprawy, zasiłki, diety, ryczałty, emerytury, renty, stypendia.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.1.*

4. Niepobrane wynagrodzenie jest wierzytelnością pracownika należącą do jego majątku osobistego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.1.*

5. Majątkiem wspólnym są dochody z działalności zarobkowej każdego z małżonków, z majątku wspólnego oraz z majątków osobistych małżonków. Termin „działalność” wskazuje na osobistą, systematyczną i raczej ciągłą aktywność podmiotu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.2.*

¹ T.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 2071.

6. Dochody obejmują pożytki naturalne, cywilne, prawa. Dochody z majątku osobistego są pojęciem węższym aniżeli dochody z majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.2.*

7. Dochodem z majątku osobistego jest przychód po odjęciu wydatków.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.2.*

8. Dochodem nie jest przyrost wartości przedmiotu majątkowego należącego do majątku osobistego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.2.*

Do majątku wspólnego mogą być nabywane wszystkie prawa rzeczowe za wyjątkiem służebności osobistych, niezbywalnych i jednopodmiotowych, oprócz służebności mieszkania.

9. W razie niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem rzeczy przynależności nieruchomości, w zależności od tego, czy pomiędzy małżonkami istnieje spór, do usunięcia niezgodności niezbędne jest albo pisemne, zgodne oświadczenie małżonków, albo wytoczenie powództwa o usunięcie zaistniałej niezgodności.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.4.*

10. Na podstawie rękopisu wiary publicznej ksiąg wieczystych osoba trzecia, nabywająca w dobrej wierze nieruchomość od małżonka ujawnionego w księdze wieczystej, nabywa skutecznie własność niezależnie od tego, czy współmałżonek wyraził zgodę na zbycie.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.4.*

11. Małżonek nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy sprzedaży nieruchomości, jeżeli na jej podstawie osoba trzecia została wpisana w księdze wieczystej jako właściciel nieruchomości.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.4.*

12. Działanie przepisów o wspólności ustawowej może odnosić się do posiadania jako pozycji majątkowej i do roszczeń ewentualnie przysługujących posiadaczowi przeciwko właścicielowi, ale nie do samego posiadania jako stanu faktycznego władania rzeczą. Jeżeli rzecz posiada tylko jedno z małżonków, to drugie nie staje się współposiadaczem.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.5.*

13. Do majątku wspólnego należą wierzytelności, które wynikają z zarządu majątkiem wspólnym oraz z tytułu wyrządzenia szkody w tym majątku.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.6.*

14. Jeżeli stroną umowy są oboje małżonkowie, wówczas oboje są współwierzycielami.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.6.*

15. Jeżeli stroną umowy jest tylko jedno z małżonków, wówczas drugie staje się współuprawnionym, który może dokonywać określonych czynności mieszczących się w zarządzie majątkiem wspólnym, w tym w szczególności czynności zachowawczych.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.6.*

16. Małżonek dłużnika ma interes prawny w rozumieniu art. 189 KPC w wytoczeniu powództwa o stwierdzenie nieważności czynności prawnej łączącej wierzyciela z dłużnikiem dopóty, dopóki wierzyciel posiadając przeciwko dłużnikowi – a nawet jego małżonkowi – tytuł wykonawczy, nie wszczął jeszcze egzekucji. Interes taki małżonek traci, gdy doszło już do wszczęcia egzekucji, w której komornik dokonał zajęcia majątku wspólnego lub osobistego majątku małżonka dłużnika.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.6.*

17. Ekspektatywa istniejąca w trakcie wspólności jest składnikiem majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.7.*

18. O przynależności spółdzielczych praw do lokalu mieszkalnego decydują ogólne reguły Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.8.; Część II, Rozdz. IV, Część B.*

19. Zasiedzenie jest składnikiem majątku wspólnego, jeżeli termin zakończenia zasiedzenia upłynął w czasie trwania wspólności ustawowej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.9.*

20. Akcje i udziały w spółkach kapitałowych nabyte w czasie trwania wspólności ze środków z majątku wspólnego są objęte reżimem wspólności ustawowej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 4.2.10.*

21. Nabycie przez jednego z małżonków własności rzeczy w wykonaniu umowy zlecenia zawartej z osobą trzecią nie ma charakteru dorobkowego i nie przynależy do majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdział I, Część B, 8.2.2.*

Art. 32. (uchylony)

Art. 33. [Majątek osobisty]

Do majątku osobistego każdego z małżonków należą:

- 1) przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej,
- 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił,
- 3) prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom,
- 4) przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków,
- 5) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie,
- 6) przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość,
- 7) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków,
- 8) przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków,
- 9) prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy,
- 10) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

1. Spadkodawca lub darczyńca mogą postanowić, że dany przedmiot majątkowy przynależy obojgu małżonkom na zasadach wspólności łącznej lub ułamkowej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.2.1–2.*

2. Miarodajnym czasem oceny rzeczywistej woli spadkodawcy lub darczyńcy są: data sporządzenia testamentu lub dokonania darowizny.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.2.1.*

3. Jeżeli spadkodawca nie zastrzegł, że udziały małżonków w spadku po nim nie należą do majątku wspólnego, wchodzi one w skład majątków osobistych małżonków.

4. Reguła zawarta w art. 33 pkt 2 KRO odnosi się również do przysługującego małżonkowi zachowku.

5. Wejście darowanego przedmiotu do wspólności majątkowej nie wyłącza możliwości odwołania darowizny, w przypadku gdy „rażącej niewdzięczności” dopuściło się tylko jedno z małżonków.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.2.3.*

6. Wyjątek od ogólnej zasady wyrażonej w art. 33 pkt 2 KRO został przewidziany w art. 34 KRO (zob. także art. 49 § 1 pkt 1 KRO).

7. Przepis art. 33 pkt 3 KRO odnosi się wprost wyłącznie do spółki cywilnej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.3.*

8. Spółki osobowe prawa handlowego mają zdolność prawną i sądową, co rozstrzyga kolizję wspólności łącznej na styku prawa rodzinnego i handlowego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.3.*

9. Wspólnik spółki cywilnej samodzielnie realizuje uprawnienia zarówno o charakterze korporacyjno-organizacyjnym, jak i majątkowym.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.3.*

10. Wniesienie wkładu do spółki z majątku wspólnego podlega rozliczeniom przy odpowiednim zastosowaniu art. 45 KRO.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.3.*

11. O zakwalifikowaniu przedmiotów służących zaspokajaniu osobistych potrzeb do majątku osobistego decyduje sposób korzystania z nich (na zasadach wyłączności), a nie rodzaj przedmiotu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.4.*

12. Prawa niezbywalne, niespełniające kryterium określonego w art. 33 pkt 5 KRO, nabyte w trakcie wspólności przynależą do majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.5.*

13. Prawami niezbywalnymi w rozumieniu art. 33 pkt 5 KRO nie są prawa, których zbywalność jest ograniczona jedynie czasowo.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.5.*

14. Skapitalizowana renta przyznana na podstawie art. 447 KC wchodzi w skład majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.6.*

15. Należności przypadające na podstawie art. 446 § 2 i 3 KC należą do majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.6.*

16. Wierzytelności zrealizowane (pobrane, wypłacone) z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu działalności zarobkowej należą do majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.7.*

17. Nagrody należą do majątku osobistego, jeśli mają osobisty charakter.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.8.*

18. Surogacja polega na zastąpieniu jednego składnika majątku osobistego innym składnikiem.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.10.1.*

19. Aby zaistniała surogacja, muszą być spełnione 2 warunki: jedno i to samo zdarzenie powoduje wyjście przedmiotu z majątku osobistego i nabycie innego oraz nabywany przedmiot musi zostać uzyskany kosztem majątku osobistego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.10.3.*

20. Jeżeli nabywany przedmiot został uzyskany ze środków pochodzących częściowo z majątku wspólnego i z majątku, wchodzi proporcjonalnie do majątku osobistego i wspólnego bądź należy do tej masy, z której pokryto przeważającą część należności.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.10.3.*

21. Strona powołująca się na surogację jest obowiązana wykazać konkretne środki finansowe, z których nastąpiło nabycie przedmiotu majątkowego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.10.3.*

Art. 34. [Rozszerzenie]

Przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obojga małżonków są objęte wspólnością ustawową także w wypadku, gdy zostały nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.

Przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obojga małżonków nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę przed powstaniem wspólności nie są objęte wspólnością majątkową.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 6.2.2.*

Art. 34¹. [Zakres uprawnienia do współposiadania rzeczy]

Każdy z małżonków jest uprawniony do współposiadania rzeczy wchodzących w skład majątku wspólnego oraz do korzystania z nich w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez drugiego małżonka.

1. Artykuł 34¹ KRO nie dotyczy sytuacji wyzucia małżonka z posiadania mieszkania lub przedmiotów urządzenia domowego, należących do majątku osobistego małżonka. W takim wypadku ochrona następuje na podstawie art. 28¹ KRO.

2. Każdy z małżonków może żądać dopuszczenia go przez drugiego małżonka do współposiadania rzeczy przy odpowiednim zastosowaniu zasad z art. 206 KC.

3. Ochrona posesoryjna w stosunkach pomiędzy małżonkami jest niezależna od tego, czy nastąpił podział *quoad usum*.

4. Orzeczenie uwzględniające wniosek podlega egzekucji w trybie egzekucji świadczeń niepieniężnych.

5. Orzeczenie rozwodu może być w rozumieniu art. 840 § 1 pkt 2 KPC zdarzeniem pozbawiającym – w całości lub w części – wykonalności orzeczenia o dopuszczeniu do współposiadania mieszkania jednego z małżonków przez drugiego.

6. Podział przez sąd mieszkania *quoad usum* jest dopuszczalny, niezależnie od tytułu, jaki przysługuje współuprawnionym do tego mieszkania. Podział taki możliwy jest także w wypadku, gdy współkoleżystającym nie przysługuje żaden tytuł prawny do mieszkania.

7. Podział mieszkania małżonków *quoad usum* jest dopuszczalny zarówno przed rozwodem, jak i po rozwodzie. Nie ma przeszkód, które by uniemożliwiały połączenie takiego postępowania z postępowaniem o podział majątku wspólnego małżonków.

→ Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.2.; Rozdz. IV, Część B, 3.

Art. 35. [Charakter prawny wspólności]

W czasie trwania wspólności ustawowej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

1. Naruszenie zakazów określonych w art. 35 KRO powoduje bezwzględnie nieważność czynności prawnej.

→ Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.1.

2. Wniosek o podział majątku wspólnego zgłoszony w trakcie istnienia wspólności podlega oddaleniu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.1.1.*

3. Małżonkowie nie są ograniczeni w zakresie rozrządzeń testamentowych.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.1.1.*

4. Nie jest możliwe zbycie prawa do majątku wspólnego (jako całości) przez jednego małżonka na rzecz drugiego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 5.1.1.*

5. W czasie istnienia wspólności majątkowej jest dopuszczalne rozporządzanie przez małżonka przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego drugiego małżonka.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 7.*

6. Do bytu prawnego zakazów określonych w art. 35 KRO bez znaczenia jest stan faktycznej separacji małżonków.

Art. 36. [Zarząd majątkiem wspólnym]

§ 1. Oboje małżonkowie są obowiązani współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym, w szczególności udzielać sobie wzajemnie informacji o stanie majątku wspólnego, o wykonywaniu zarządu majątkiem wspólnym i o zobowiązaniach obciążających majątek wspólny.

§ 2. Każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem wspólnym, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej. Wykonywanie zarządu obejmuje czynności, które dotyczą przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego, w tym czynności zmierzające do zachowania tego majątku.

§ 3. Przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej małżonek ten zarządza samodzielnie. W razie przemijającej przeszkody drugi małżonek może dokonywać niezbędnych bieżących czynności.

1. Niewykonywanie obowiązku współdziałania w zarządzie majątkiem wspólnym może skutkować ograniczeniem lub pozbawieniem prawa samodzielnego zarządu (art. 40 KRO) albo ustanowieniem przymusowej rozdzielności majątkowej (art. 52 KRO).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.1.*

2. Proklamowanej w art. 36 § 2 KRO zasadzie samodzielności małżonków w zarządzie majątkiem wspólnym nie uchybia obowiązek współdziałania w tym zarządzie.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.1.*

3. Istnieją 3 wyjątki od zasady samodzielnego zarządzania majątkiem wspólnym przez każdego z małżonków:

- 1) prawo do samodzielnego zarządu przedmiotami majątkowymi służącymi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej przysługuje wyłącznie małżonkowi wykonującemu zawód lub prowadzącemu działalność zarobkową (art. 36 § 3 KRO);
- 2) zgody drugiego małżonka wymagają czynności wyszczególnione w art. 37 § 1 KRO;
- 3) na podstawie art. 36¹ § 1 KRO małżonek może sprzeciwić się czynności zarządu majątkiem wspólnym zamierzonej przez drugiego małżonka.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.1.1.*

4. Czynnością zarządu majątkiem wspólnym jest czynność odnosząca się do tego majątku – a więc pozostająca w związku z przedmiotami i prawami wchodzącymi w jego skład, nie wyłączając zaciągania zobowiązań.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.2.*

5. Poręczenie cudzego długu przez małżonka nie jest czynnością zarządu majątkiem wspólnym.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.2.1.*

6. O zakwalifikowaniu kredytu (pożyczki) przez małżonka, jako czynności zarządu majątkiem wspólnym, decydują związki funkcjonalne z majątkiem wspólnym oraz cel zobowiązania.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.2.1.*

7. Odpłatne nabycie przedmiotu majątkowego ze środków pochodzących z majątku wspólnego jest czynnością zarządu tym majątkiem.

Nabywany powierniczo przedmiot majątkowy dzieli przynależność samej zabezpieczonej wierzytelności.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.2.2.*

8. Czynności zachowawcze zmierzają do zachowania majątku wspólnego w stanie niepogorszonym. Dotyczą prawa przysługującego niepodzielnie małżonkom i służą interesom obydwu małżonków.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.2.3.*

Art. 36¹. [Sprzeciw wobec czynności przekraczających zwykły zarząd]

§ 1. Małżonek może sprzeciwić się czynności zarządu majątkiem wspólnym zamierzonej przez drugiego małżonka, z wyjątkiem czynności w bieżących sprawach życia codziennego lub zmierzającej do zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny albo podejmowanej w ramach działalności zarobkowej.

§ 2. Sprzeciw jest skuteczny wobec osoby trzeciej, jeżeli mogła się z nim zapoznać przed dokonaniem czynności prawnej.

§ 3. Przepis art. 39 stosuje się odpowiednio.

1. Chociaż w art. 36¹ § 1 KRO nie wspomina się o czynnościach pozostających w związku z wykonywaniem zawodu, to należy konsekwentnie przyjąć, że tego typu czynnościom małżonek nie może także skutecznie się sprzeciwić.

2. Sprzeciw małżonka jest oświadczeniem woli w rozumieniu Kodeksu cywilnego.

Małżonek może sprzeciwić się czynności zamierzonej wobec osoby trzeciej, a więc jeszcze niedokonanej i na tyle sprecyzowanej, aby przynajmniej był określony jej przedmiot, charakter (odpłatny lub nieodpłatny), a także, aby była zindywidualizowana osoba trzecia.

Chociaż art. 36¹ KRO w swej literalnej treści mówi jedynie o sprzeciwie wobec osoby trzeciej, to nie może budzić wątpliwości, że tym bardziej może być on skutecznie wyrażony względem małżonka zamierzającego dokonać czynności.

3. Sprzeciw jest skuteczny wobec osoby trzeciej, jeżeli w zwykłym toku czynności mogła się z nim zapoznać, bez potrzeby wykazywania należytej staranności.

4. Do przedmiotów majątkowych służących małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności gospodarczej ma zastosowanie art. 37 § 1 KRO.

5. „Zwykłe potrzeby rodziny” to stałe, powtarzające się wydatki, pokrywane z bieżących dochodów na wyżywienie, ubranie, mieszkanie, rozwijanie zainteresowań sportowych, kulturalnych itp.

6. „Zaspokojenie zwykłych potrzeb” oznacza czynności traktowane subiektywnie przez daną rodzinę jako zwyczajne, niezbędne, stale się powtarzające.

7. Na podstawie art. 36 § 3 zd. 1 KRO oraz art. 36¹ KRO małżonek prowadzący działalność zarobkową może skutecznie sprzeciwić się niezbędnej bieżącej czynności podejmowanej przez współmałżonka w razie przemijającej przeszkody.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.3.; Rozdz. I, Część B, 9.8.3.*

Art. 37. [Zgoda małżonka]

§ 1. Zgoda drugiego małżonka jest potrzebna do dokonania:

- 1) czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia nieruchomości lub użytkowania wieczystego, jak również prowadzącej do oddania nieruchomości do używania lub pobierania z niej pożytków,
- 2) czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia prawa rzeczowego, którego przedmiotem jest budynek lub lokal,
- 3) czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia i wydzierżawienia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa,
- 4) darowizny z majątku wspólnego, z wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo przyjętych.

§ 2. Ważność umowy, która została zawarta przez jednego z małżonków bez wymaganej zgody drugiego, zależy od potwierdzenia umowy przez drugiego małżonka.

§ 3. Druga strona może wyznaczyć małżonkowi, którego zgoda jest wymagana, odpowiedni termin do potwierdzenia umowy; staje się wolna po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu.

§ 4. Jednostronna czynność prawna dokonana bez wymaganej zgody drugiego małżonka jest nieważna.

1. Zgody małżonka nie wymagają umowy darowizny na rzecz majątku wspólnego oraz poręczenia, pożyczki i kredytu, chyba że z pożyczką lub kredytem łączy się obciążenie praw i przedmiotów wyszczególnionych w art. 37 § 1 KRO.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.*

2. Forma zgody (potwierdzenia) jest uzależniona od formy czynności prawnej (zob. art. 63 § 2 KC).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.*

3. Do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia przedmiotów majątkowych prowadzą nie tylko czynności rozporządzające, zobowiązująco-rozporządzające, ale także czynności zobowiązujące oraz umowa przedwstępna, która czyni zadość formie umowy przyrzeczonej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.1.*

4. Zlecenie zawarcia umowy prowadzącej do zbycia, odpłatnego nabycia lub obciążenia praw, o których mowa w art. 37 § 1 KRO, nie wymaga zgody małżonka.

Udzielenie przez jednego małżonka pełnomocnictwa osobie trzeciej do dokonania czynności wskazanej w art. 37 § 1–3 KRO nie wymaga zgody drugiego małżonka.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.1.*

5. Przedsiębiorstwo oznacza zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej (zob. art. 55¹ KC).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.2.*

6. Zgoda małżonka na czynność, której przedmiotem jest przedsiębiorstwo, dotyczy tylko przedsiębiorstwa traktowanego jako całość pod względem organizacyjnym i funkcjonalnym.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.2.*

7. W przypadku sukcesywnego nabywania przedsiębiorstwa zgoda małżonka na poszczególne czynności nie jest wymagana, chyba że:

- 1) dana czynność prowadzi do zbycia, obciążenia lub odpłatnego nabycia przedmiotów i praw wyszczególnionych w art. 37 § 1 pkt 1, 2, 4 KRO, lub
- 2) mamy do czynienia wprawdzie nie z całym przedsiębiorstwem, ale z taką jego częścią, która może być uznana za zorganizowany zespół nadający się do prowadzenia działalności gospodarczej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.2.*

8. Gospodarstwem rolnym są grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami składowymi, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą, oraz prawa związane z jego prowadzeniem.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.3.*

9. Zgodnie z gruntową koncepcją gospodarstwa rolnego nie ma gospodarstwa bez gruntu rolnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.3.*

10. Gospodarstwo rolne jako całość nie jest przedmiotem prawa. Przedmiotem czynności prawnej są jego poszczególne składniki.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.3.*

11. O potrzebie wyjednania zgody na czynność obejmującą gospodarstwo rolne decydują, tak jak w przypadku przedsiębiorstwa, względy funkcjonalne (zorganizowana całość).

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.4.3.*

12. Do nabycia własności nieruchomości w toku egzekucji sądowej przepis art. 37 KRO nie ma zastosowania².

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.5.*

Art. 38. [Ochrona osób trzecich]

Jeżeli na podstawie czynności prawnej dokonanej przez jednego małżonka bez wymaganej zgody drugiego osoba trzecia nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie osób, które w dobrej wierze dokonały czynności prawnej z osobą nieuprawnioną do rozporządzania prawem.

1. Artykuł 38 KRO jest w swej treści powiązany z art. 37 KRO i odnosi się wyłącznie do czynności dokonanych przez małżonka bez wymaganej obligatoryjnie zgody drugiego małżonka.

2. Ochrona osób trzecich jest dwutorowa w zależności od tego, czy mamy do czynienia z ruchomością, czy nieruchomością. W pierwszym wypadku art. 38 KRO odsyła do art. 169 KC. W odniesieniu do nieruchomości ma zastosowanie art. 6 i n. ustawy z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece³.

3. Dobrą wiarę nabywcy wyłącza nie tylko świadomość, że zbywca nie jest upoważniony do rozporządzania rzeczą, ale także sytuacja, w której brak tej świadomości.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.6.*

Art. 39. [Zastępcze zezwolenie sądu]

Jeżeli jedno z małżonków odmawia zgody wymaganej do dokonania czynności albo jeżeli porozumienie z nim napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, drugi małżonek może zwrócić się do sądu o zezwolenie na dokonanie czynności. Sąd udziela zezwolenia, jeżeli dokonania czynności wymaga dobro rodziny.

1. Z zastępczym zezwoleniem sądu na dokonanie czynności mamy do czynienia wówczas, gdy na podstawie art. 37 § 1 KRO jest wymagana zgoda małżonka na dokonanie czynności, który jednakże albo wprost nie chce jej udzielić, albo porozumienie się z nim napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody (np. wyjazd za granicę bez podania adresu pobytu).

2. Przesłanką uwzględnienia wniosku jest dobro rodziny, a więc samych małżonków i ich wspólnych dzieci (zob. art. 23 KRO).

² Uchw. SN z 22.3.2007 r., III CZP 13/07, Biul. SN 2007, Nr 3, poz. 12.

³ T.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 790 ze zm.

3. Zezwolenia sądu nie należy utożsamiać z jakimś szczególnym trybem „zatwierdzenia” przez sąd umowy zawartej uprzednio bez zgody współmałżonka, a więc nie jest możliwe zezwolenie sądu *ex post* po dokonaniu czynności prawnej.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.7.1–2.*

Sprzeciw małżonka, wyrażony na podstawie art. 36¹ KRO, jest równoważny z brakiem jego zgody na zaciągnięcie zobowiązania przez współmałżonka. Ewentualne zezwolenie sądu na dokonanie czynności pomimo sprzeciwu małżonka (zob. art. 36¹ § 2 KRO) nie zmienia zasad odpowiedzialności za zobowiązanie, określonych w art. 41 KRO, a zatem zezwolenie sądu na czynność prawną nie zastępuje zgody małżonka dłużnika na zaciągnięcie zobowiązania, która otwiera dostęp do majątku wspólnego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.*

Art. 40. [Pozbawienie zarządu]

Z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z małżonków pozbawić drugiego małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym; może również postanowić, że na dokonanie czynności wskazanych w art. 37 § 1 zamiast zgody małżonka będzie potrzebne zezwolenie sądu. Postanowienia te mogą być uchylone w razie zmiany okoliczności.

1. Modyfikacja zasad zarządu na podstawie art. 40 KRO ma charakter generalny. Odnosi się na przyszłość do wszystkich czynności prawnych podejmowanych przez małżonków po dacie uprawomocnienia się orzeczenia.

2. Sąd może w całości lub w części pozbawić małżonka zarządu majątkiem wspólnym.

3. Pozbawienie małżonka w całości zarządu sprawia, że faktycznie jego sytuacja prawna jest gorsza od osoby ograniczonej w zdolności do czynności prawnych, stąd postulat, by ingerencja w ten sposób była zupełnie wyjątkowa na rzecz ograniczenia małżonka w zarządzie majątkiem wspólnym.

4. Pozbawienie małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym nie pozbawia go uprawnień do wyrażania zgody na czynności określone w art. 37 § 1 KRO.

5. Ważne powody łączą się ze sposobem wykonywania zarządu majątkiem wspólnym przez małżonka. Przykładowo, za ingerencją sądu może przemawiać podejmowanie działań stanowiących zagrożenie dla materialnej bazy rodziny.

6. Na gruncie art. 40 KRO bez znaczenia pozostaje kwestia zawinienia czy świadomości małżonka w sprowadzeniu zagrożenia dla majątku.

7. Strona, która w dobrej wierze nabyła prawo lub została zwolniona z obowiązku w następstwie zawarcia czynności prawnej z małżonkiem pozbawionym zarządu majątkiem wspólnym, korzysta z ochrony przewidzianej w art. 38 KRO.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 8.7.3.*

Art. 41. [Uprawnienia wierzyciela]

§ 1. Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków.

§ 2. Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9, a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa.

§ 3. Jeżeli wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności lub dotyczy majątku osobistego jednego z małżonków, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9.

1. Poza zakresem regulacji z art. 41 KRO pozostają zobowiązania:
1) zaciągnięte wspólnie przez małżonków,

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 10.*

2) zaciągnięte w ramach zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny,

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 11.*

3) podatkowe,

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 12.*

4) związane z odpowiedzialnością za kary i grzywny nałożone w postępowaniu karnym.

2. Współmałżonek dłużnika nie będąc stroną czynności prawnej, nie ma obowiązku spełnienia świadczenia, musi jednak znosić egzekucję wierzytelności z majątku wspólnego, której zakres jest

uzależniony od tego, czy małżonek dłużnika wyraził zgodę na zaciągnięcie zobowiązania przez swego współmałżonka, czy też nie. Małżonek dłużnika ponosi zatem odpowiedzialność za cudzy dług, tj. dług swego małżonka.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.*

3. Na równi z odpowiedzialnością za zobowiązanie zaciągnięte bez zgody małżonka potraktowano:

- 1) zobowiązania niewynikające z czynności prawnych;
- 2) wierzytelności powstałe przed powstaniem małżeńskiej wspólności;
- 3) wierzytelności dotyczące jedynie majątku osobistego dłużnika.

Z taksatywnego wyliczenia składników majątkowych, z których może być prowadzona egzekucja wierzytelności, na którą małżonek dłużnika nie wyraził zgody, wynika, że wszelkie inne składniki są wyłączone spod egzekucji, w tym także dochody z majątku osobistego.

4. Zgoda małżonka:

- 1) jest przyzwoleniem małżonka na przyszłą egzekucję z majątku wspólnego;
- 2) może być wyrażona przed zawarciem, jednocześnie lub po zawarciu czynności prawnej;
- 3) sprawia, że na etapie postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi mamy do czynienia z ograniczeniami w zakresie postępowania dowodowego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.*

5. Forma zgody małżonka dłużnika może być wyrażona w dowolny sposób, jednakże w interesie wierzyciela jest, aby przybrała ona postać dokumentu prywatnego lub urzędowego.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.6–9.6.1.*

6. Zgodnie z art. 787 KPC tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika z ograniczeniem jego odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością majątkową, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za zgodą małżonka dłużnika.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.8.*

7. Na podstawie art. 787¹ KPC tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim sąd nada klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika z ograniczeniem jego odpowiedzialności do przedsiębiorstwa wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków, jeżeli wierzyciel wykaże dokumentem urzędowym lub prywatnym, że stwierdzona tytułem

egzekucyjnym wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.8.*

8. Ustawowych wymogów co do dopuszczalności egzekucji z majątku wspólnego nie spełnia dokument prywatny, w którym sam wierzyciel albo świadkowie poświadczają, że czynność prawna została dokonana za zgodą małżonka.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.6.1.*

9. Nie jest wyłączona możliwość wysłuchania małżonka dłużnika w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko niemu.

→ *Patrz: Rozdz. I, Część B, 9.6.1.*

10. Do nadania klauzuli wykonalności w trybie art. 787 KPC niezbędne jest nie tylko ustalenie, że wierzytelność powstała w czasie trwania małżeństwa oraz że w tym czasie małżonkowie podlegali ustrojowi wspólności majątkowej, ale także ustalenie istnienia wspólności majątkowej zarówno w chwili wyrokowania, jak i w chwili orzekania o nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi pozwanego dłużnika⁴.

11. Dłużnik nie jest uczestnikiem postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika i nie przysługuje mu legitymacja do zaskarżenia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności⁵.

12. Małżonek dłużnika z chwilą nadania przeciwko niemu klauzuli wykonalności staje się dłużnikiem egzekwowanym. Z tym momentem traci status osoby trzeciej w rozumieniu art. 841 KPC, chyba że egzekucję skierowano do składnika majątkowego należącego do jego majątku osobistego.

13. Przepis art. 795 § 2 KPC odnosi się zarówno do dłużnika, jak i jego małżonka, jeżeli klauzula wykonalności została skierowana przeciwko niemu.

14. Tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko spółce jawnej, opatrzonemu na podstawie art. 778¹ KPC klauzulą wykonalności przeciwko wspólnikowi tej spółki, sąd nie może nadać klauzuli w trybie art. 787 KPC przeciwko jego małżonkowi.

15. Po ustaniu wspólności majątkowej odpowiedzialność za zobowiązania zaciągnięte w trakcie trwania wspólności jest uzależniona od tego, czy zobowiązanie zawarto za zgodą małżonka dłużnika oraz czy i kiedy tytułowi egzekucyjnemu stwierdzającemu istnienie zobowiązania została nadana klauzula wykonalności.

⁴ Post. SN z 3.10.1973 r., I PZ 59/73, OSPiKA 1975, Nr 2, poz. 35.

⁵ Post. SA w Białymstoku z 21.5.2003 r., I ACz 443/03, OSA 2003, Nr 12, poz. 54.